

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 4

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
4-son
sentabr, 2025

September 2025
Volume 3
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидоров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi,iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

September 2025

Volume 3

Number 4

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Mintaqa xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishining yo'nalishlari

Fayziyeva Shirin Shodmonovna

Направления государственной поддержки инновационной деятельности в сфере региональных услуг

Файзиева Ширин Шодмоновна

Directions of state support for innovative activities in the sphere of regional services

Fayziyeva Shirin Shodmonovna

Received: August 12, 2025 Revised: August 16, 2025 ■ Accepted: August 19, 2025 ■ Published Online: September 1, 2025

- **Annotatsiya:** Mazkur maqolada innovatsion faoliyatni keng tatbiq etish, tadbirkorlik subektlarini zamonaviy infratuzilma va moliyaviy resurslar bilan ta'minlash hamda davlat tomonidan tizimli qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yoritilgan hamda istiqbolda xizmatlar sohasini takomillashtirish yo'nalishlari asoslab berilgan.
- **Kalit so'zlar:** xizmatlar sohasi, xizmat ko'rsatish, savdo, turizm, logistika, agroxizmatlar, moliyaviy xizmatlar, investitsion loyihalar, ehtiyojlar, talab, raqobatbardoshlik, innovatsiyalar, intellektual va innovatsion faollik, imtiyoz, soliq stavkalari.
- **Аннотация:** В статье рассматриваются механизмы широкого внедрения инновационной деятельности, обеспечения субъектов предпринимательства современной инфраструктурой и финансовыми ресурсами, оказания системной поддержки со стороны государства, обосновываются направления совершенствования сферы услуг на перспективу.
- **Ключевые слова:** сфера услуг, оказание услуг, торговля, туризм, логистика, агроуслуги, финансовые услуги, инвестиционные проекты, потребности, спрос, конкурентоспособность, инновации, интеллектуальная и инновационная деятельность, льготы, налоговые ставки.
- **Abstract:** The article examines the mechanisms for the widespread implementation of innovative activities, providing business entities with modern infrastructure and financial resources, providing systemic support from the state, and substantiates the directions for improving the service sector for the future.
- **Keywords:** service sector, provision of services, trade, tourism, logistics, agricultural services, financial services, investment projects, needs, demand, competitiveness, innovation, intellectual and innovative activity, benefits, tax rates.

KIRISH

Jahon miqyosda aholi sonining barqaror o'sishi va ehtiyojlarining xilma-xillashuvi har bir mamlakat va uning hududlarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishga individual yondashuvlar ishlab chiqilishini taqozo qilmoqda.

Bugungi kunda innovatsion faoliyatni keng tatbiq etish, tadbirkorlik subyektlarini zamonaviy infratuzilma va moliyaviy resurslar bilan ta'minlash, hamda davlat tomonidan tizimli qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalaga aylangan. Xizmatlar sohasiga bo'lgan talabning ortib borishi, ilg'or texnologiyalar va zamonaviy yondashuvlarni keng joriy qilish zaruriyatini

keltirib chiqarmoqda.

O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining rivojlanishini davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida shakllantirish aholining turmush darajasini yaxshilash va mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Budget mablag'lari hisobidan amalga oshirilayotgan infratuzilma loyihalari doirasida zamonaviy tashqi yoritish, sug'orish va drenaj tizimlarini yangilash, piyodalar va velosiped yo'laklarini barpo etish, aholi gavjum ko'chalarni savdo va xizmat ko'rsatish maskanlari, madaniy hordiq va dam olish hududlariga aylantirish sohaning barqaror taraqqiyotiga zamin yaratmoqda.

Aholisi 300 ming nafardan kam bo'lgan tumanlarda sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlari yuqori sur'atlarda rivojlanmoqda. Bu hududlarda savdo, mehmonxona, umumiy ovqatlanish, logistika, texnik xizmat ko'rsatish va ko'ngilochar maskanlarni tashkil etish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Tog'li va tog'oldi hududlarda, shuningdek, rekreatsion turizm salohiyati yuqori bo'lgan tumanlarda avtomobil yo'llari, elektr energiyasi va ichimlik suvi ta'minotini yaxshilash, zamonaviy turizm xizmatlarini joriy etish, investitsion loyihalar orqali yangi infratuzilmalarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bundan tashqari, chegara hududlari hamda xalqaro transport yo'llari o'tgan tumanlarda savdo, turizm, logistika va yo'l bo'yi xizmatlarini ixtisoslashtirish, qishloq xo'jaligi rivojlangan hududlarda esa agroxizmatlarni kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mintaqa xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishining yo'nalishlari bo'yicha xorijlik va yevropa iqtisodchi olimlardan K.Makonnell, S.Bryu [4], A.Marshall [5], Y.Shumpeter [6], N.A.Barinov [7], Y.V.Meleshko [8], M.Kastels [9], T.D.Burmenko [10], V.M.Yakovlev [11], V.SHepelev [12], YE.V.Glushenko, Y.V.Tixonravovlar [13], YE.V.Mixaylova [14] va boshqalar tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, ularning turlari va shakllari bo'yicha ma'lum bir tomonlarini o'rganib, o'zlarining salmoqli hissalarini qo'shganlar.

Respublikamizning yetakchi iqtisodchi olimlaridan esa S.S.G'ulomov, X.Abulqosimov, R.Y.Hasanov, R.X.Ergashev, S.N.Xamrayeva, M.M.Muhammedov, Sh.O.Quvondiqov, R.Botirova, I.Ikromov, G.B.Ernazarov, F.A.Djalilovva boshqalarning ilmiy faoliyatlarida ham xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatdan foydalanish yo'llarining o'ziga hos jihatlari ma'lum darajada o'rganilgan. Ushbu tadqiqotchilar tomonidan xizmat ko'rsatish sohasida

innovatsion faoliyatning ayrim umumnazariy jihatlarini tadqiq etishga ustuvor o'rin berilgan holda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishining yo'nalishlariga yondashib tahlil qilingan ilmiy ishlar yetarli emas.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida mintaqa xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishining yo'nalishlari qiyosiy fikrlash, induksiya va deduksiya hamda abstraksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy global bozor sharoitida kuchli raqobat muhitida innovatsion faoliyatning yuqori darajada rivojlanishi iqtisodiy o'sish sur'atlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Hozirgi paytda ilg'or rivojlangan mamlakatlarda innovatsion texnologiyalar, zamonaviy mahsulotlar va texnik qurilmalar yalpi ichki mahsulot (YAIM) tarkibida 60 foizdan ortiq ulushni egallamoqda.

O'zbekiston Respublikasini iqtisodiy jihatdan tezkor rivojlantirish, qisqa fursatlarda ilg'or davlatlar qatoriga olib chiqish uchun, innovatsiyaning tub mohiyatini yoritib bergan Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev Oliy Majlisga qilgan murojaatida: «... agar biz O'zbekistonni taraqqiy etgan mamlakatlar safidan ko'rishni istasak, bunga faqat chuqur islohotlar, ilm-ma'rifat va innovatsiya orqali erishishimiz mumkin», deya alohida ta'kidlab o'tganlar.

Xorijiy mamlakatlar tajribasishuni ko'rsatmoqdaki, dunyoning hech bir mamlakatida milliy innovatsion tizim xususiy sektor tomonidan mustaqil ravishda shakllantirilmagan. Barcha mamlakatlarda milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish maqsadida joriy qilinadigan milliy innovatsion tizim o'z elementlarining o'zaro munosabatlarini muvofiqlashtirib turish asosida ushbu tizimni shakllantirishda davlat yetakchi rolni o'ynaydi hamda faoliyat ko'rsatadi. Milliy, tarmoq va mintaqaviy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi, shuningdek, resurslarning shu yo'nalishlarda to'planishini ta'minlab beradi [3]. Hozirgi vaqtda, innovatsiyalarni boshqarish milliy iqtisodiyotni tashkiliy iqtisodiy boshqarish mexanizmining kam rivojlangan qismlaridan biri sifatida bo'lib qolmoqda. Rivojlanishning hozirgi sharoitida innovatsiyalar iqtisodiyotni intensiv rivojlantirishga imkon beradi, fan va texnikaning so'nggi yutuqlarini ishlab chiqarishga joriy qilishning jadallashtirilishini ta'minlaydi, iste'molchilarning turli xildagi yuqori sifatli va raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlarini yanada to'laroq qondirishga

imkon yaratib beradi. O'zbekistonda milliy innovatsion tizimni shakllantirish va uni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tegishli makroiqtisodiy sharoitlar mavjudligini ko'ramiz. Milliy innovatsion tizimni shakllantirish va barqaror rivojlantirish mexanizmlarini yaratish omillari sifatida O'zbekistonda qabul qilingan qator farmon va qarorlarni sanab o'tish mumkin. Milliy fan va innovatsiyalar sohasini rivojlantirish borasidagi dastlabki direktiv hujjatlar qatoriga 1992 yil 8 iyuldagi «Fan va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni va ushbu farmonni ijro etishga yo'naltirilgan 1992 yil 21 iyuldagi «Fan va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning chora-tadbirlari to'g'risida»gi Vazirlar Mahkamasining qarori kiradi. Shuningdek, 2002-yil 20-fevralda e'lon qilingan «Ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil qilishni takomillashtirish to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlarida ham innovatsion tizim yaratishning strategik yo'nalishlari belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006 yil 7 avgustdagi «Fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish va boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-436-sonli qarorida mamlakatimiz iqtisodiyoti tarmoqlarini zamonaviylashtirish, texnik talablardan kelib chiqqan holda, kelajakda innovatsion mahsulotlar va xizmatlar ko'lamini kengaytirishga oid tadbirlar majmuasi asoslab berilgan edi. O'zbekiston Respublikasida innovatsion faoliyatni jadallashtirish, ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq etish va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni rivojlantirish maqsadida davlat tomonidan keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezident tomonidan qabul qilingan «Innovatsion loyihalarni va texnologiyalarni ishlab chiqarishga tatbiq etishni rag'batlantirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»*gi qarorga muvofiq, xo'jalik yurituvchi subyektlar va tarmoq boshqaruvi organlari qoshida "Modernizatsiya va yangi texnologiyalar jamg'armalari" tashkil etilishi belgilangan. Bu jamg'armalar amaliy tadqiqotlar, tajriba-konstruktorlik ishlanmalari va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, ularning natijalarini ishlab chiqarishga integratsiyalash maqsadida faoliyat yuritadi.

Mamlakatda milliy innovatsion tizimni shakllantirish yo'lida mustahkam huquqiy-me'yoriy baza yaratilgan bo'lib, so'nggi yillarda bu yo'nalishda qator muhim Prezident farmonlari va hukumat qarorlari qabul qilindi. Jumladan, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash, ilg'or texnologiyalarni iqtisodiyotning real sektoriga joriy etish bo'yicha tizimli islohotlar amalga oshirildi. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning Beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi doirasida innovatsion taraqqiyotga alohida e'tibor qaratilib, shu

yo'nalishda kompleks yondashuv shakllandi. Ushbu strategik maqsadlarni amaliyotga tatbiq etish jarayonida, 2018 yildan boshlab Innovatsion rivojlanish vazirligi va Investitsiyalar bo'yicha davlat qo'mitasi tashabbusi bilan har yili xalqaro innovatsion yarmarkalar va investitsion forumlar tashkil etilmoqda.

Bu tadbirlarda xorijiy texnoparklar, innovatsion markazlar, ventchur fondlar, biznes-inkubatorlar va boshqa yetakchi xalqaro tuzilmalar faol ishtirok etmoqda. Natijada, xalqaro hamkorlik kengaymoqda, ilg'or texnologiyalarni transfer qilish va ularni iqtisodiyotga tatbiq etish jarayonlari jadallashtirilmogda.

Bugungi kunda dunyo mamlakatlarining zamonaviy taraqqiyoti bevosita elektron hukumat va raqamli iqtisodiyot strategiyalarini samarali va tezkor joriy etishga tayanmoqda. Oxirgi o'n yillikda jahonda sanoat inqilobidan raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonlari keskin tezlashmoqda. Yangi zamonaviy rivojlanish yo'nalishlari Y.Shumpeterning innovatsion iqtisodiyoti, amerikalik olim D. Bell omonidan asoslangan postindustrial jamiyat nazariyasi, J. Xokinsning bilimlar iqtisodiyoti, Y. Benklerning "Digital Economy" konsepsiyasi hamda D. Tepsokott tomonidan ta'riflangan raqamli iqtisodiyot kontsepsiyasi doirasida yoritilgan. Mamlakatimizda ham innovatsion rivojlanishning zamonaviy bosqichida aynan raqamli iqtisodiyot konsepsiyasi asosiy yo'nalish sifatida ilgari surilmoqda. O'zbekiston Respublikasi PrezidentiShavkatMirziyoyevOliyMajlisgaMurojaatnomasida "... raqamli iqtisodiyotga faol o'tish - kelgusi besh yildagi eng muhim vazifalarimizdan biri bo'ladi. Yurtimiz "Xalqaro axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish indeksi" bo'yicha 2019 yilda 8 pog'onaga ko'tarildi, biroq hali orqadamiz. Ko'plab vazirlik va idoralar, korxonalar raqamli texnologiyalardan yetarlicha foydalanmayapti", deya alohida ta'kidladilar[2]. Shuni alohida ta'kidlash joizki, uzoq yillar davomida O'zbekistonda innovatsion faoliyatga oid huquqiy munosabatlar, "innovatsiya" va "innovatsion faoliyat" tushunchalari, ushbu soha subyektlari o'rtasidagi aloqalar, shuningdek, ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq etish va ularni sanoatda joriy etish tartibi yagona normativ-huquqiy hujjat bilan to'liq tartibga solinmagan edi. Bu esa innovatsion tizimning institutsional jihatdan barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muhim omillardan biri bo'lib xizmat qilgan. Mazkur bo'shliqni bartaraf etish maqsadida, 2020-yil 24-iyulda "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonun qabul qilinib, rasmiy ravishda kuchga kirdi. Ushbu qonun O'zbekiston Respublikasida innovatsion siyosatni shakllantirish va uni samarali amalga oshirish uchun muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Qonunda innovatsion faoliyatning asosiy yo'nalishlari va tamoyillari aniq belgilab berilgan bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ilmiy va ilmiy-texnik faoliyatning iqtisodiyotdagi strategik o'rnini mustahkamlash;

- innovatsion faoliyat subyektlarining huquqiy maqomi va ularning o'zaro aloqalarini tartibga solish;

- innovatsiyalarni moliyalashtirish manbalari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini belgilash;

- innovatsiyalarni boshqarish tizimi, uning institutsional tuzilmalari va ularning vakolatlarini aniqlashtirish;

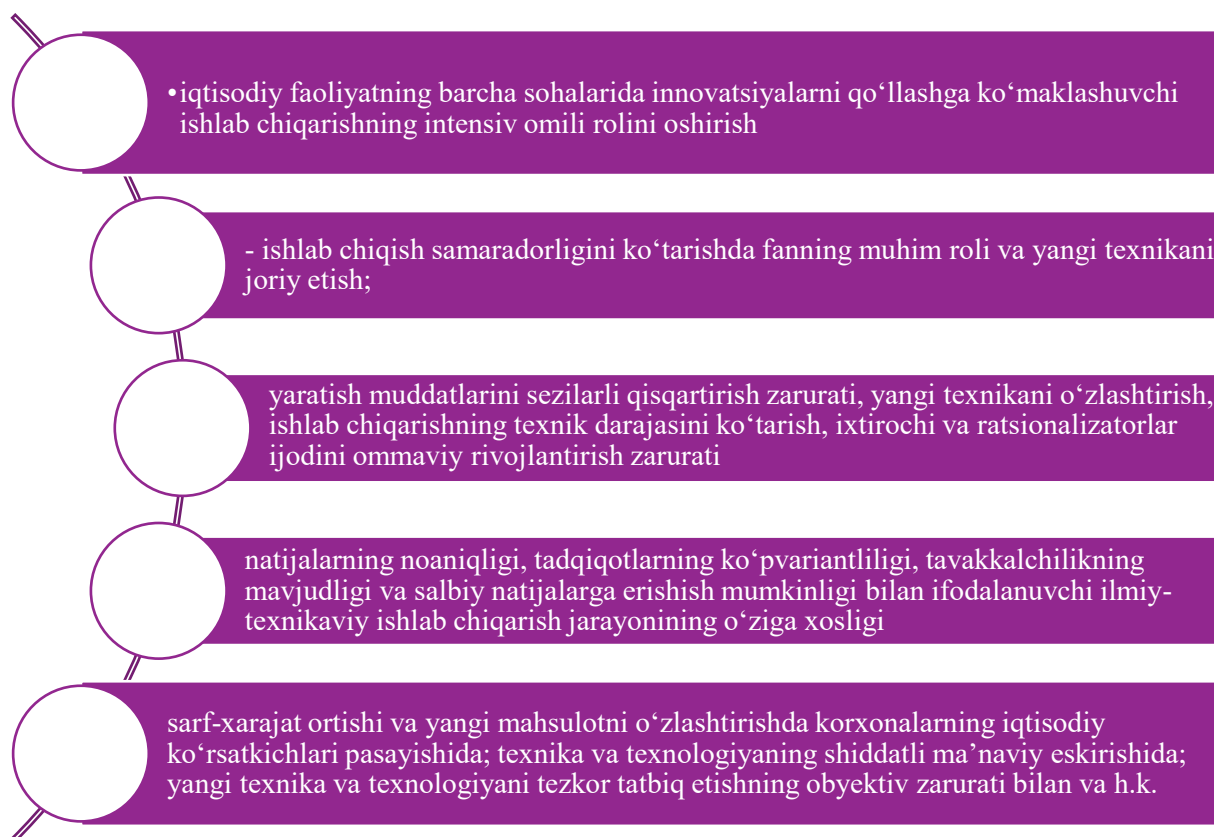
- xalqaro innovatsion hamkorlikni yo'lga qo'yish va rivojlantirishning huquqiy asoslarini yaratish.

Shuningdek, qonun ilmiy ishlanmalarni ishlab chiqarish sohasiga tatbiq etish, ularning tijoratlashtirilishi va iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'nalishida ham muhim normativ asos bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, ushbu huquqiy hujjat O'zbekiston innovatsion ekotizimini rivojlantirish yo'lida tarixiy ahamiyatga ega huquqiy qadam sifatida e'tirof etiladi [1]. Qonunning asosiy tushunchalari orasida milliy innovatsion tizim haqida, 6 bobdan iborat 39 moddada esa uning tarkibi, shakllanish tamoyillari va rivojlanishi haqida batafsil ma'lumotlar keltirilmagan.

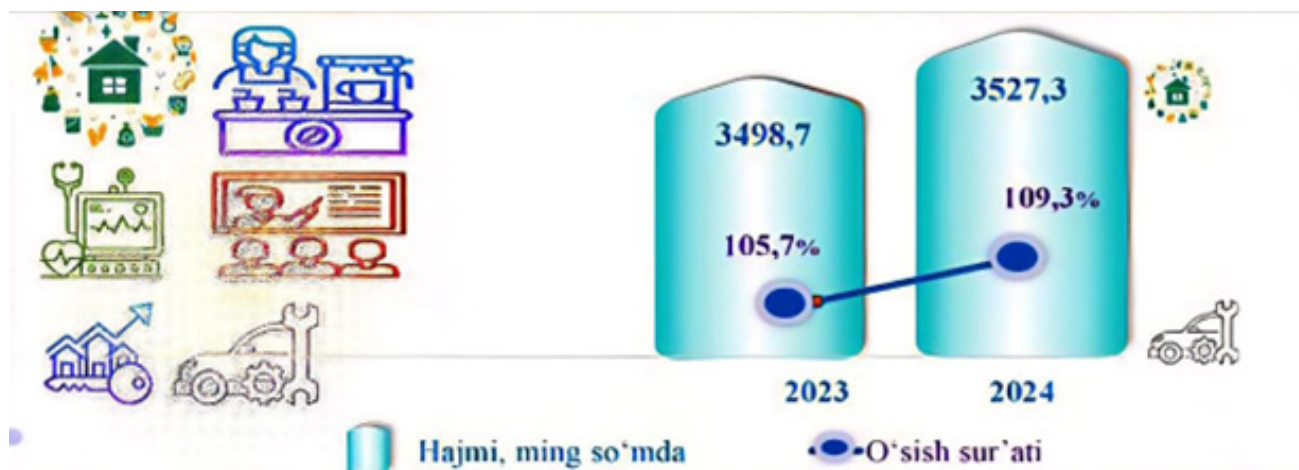
1-jadval

Qashqadaryo viloyatida hududlar kesimida aholi jon boshiga xizmatlar hajmi, ming so'mda (2024- yil yanvar-iyul oylarida) [15]

Hududlar nomi	Hajmi, ming so'mda	O'sish sur'ati, % da
Yakkabog' tumani	2319,1	105,6
Shahrisabz tumani	3100,3	107,5
Chiroqchi tumani	1736,1	106,7
Ko'kdala tumani	1066,1	103,5
Kasbi tumani	2569,7	105,6
Nishon tumani	2770,3	106,3
Muborak tumani	8613	107,9
Mirishkor tumani	4272,7	107,8
Kitob tumani	2853,6	106,9
Koson tumani	2637,9	106,7
Qarshi tumani	2793,9	109,9
Qamashi tumani	2290	107,5
Dehqonobod tumani	2340,4	107,6
G'uzor tumani	2316,4	106,3
Shahrisabz shahar	4160,7	109,9
Qarshi shahar	12 130,60	116,3

1-rasm. Innovatsion faoliyatning rivojlanish zarurati [15]

2-rasm. Qashqadaryo viloyatida aholi jon boshiga hududlar bo'yicha bozor xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlar dinamikasi [15]

Milliy innovatsion tizim omillarining o'zaro aloqalari mexanizmini rivojlantirish keng ko'lamli murakkab vazifa bo'lib uni davlat, tadbir korlik, iqtisodiy va ilmiy hamjamiyatlarning puxta o'ylangan, o'zaro kelishilgan samarali xatti-harakatlari orqaligina amalga oshirish mumkin bo'ladi. Taklif qilingan milliy innovatsion tizim omillarining o'zaro aloqalari modelidan O'zbekiston Respublikasining innovatsion faoliyat to'g'risidagi qonun osti xujjatlarini va o'rta muddatli hamda uzoq muddatli davrlar uchun

innovatsion rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda foydalanish uchun tavsiya qilindi.

Ko'plab mamlakatlarda xizmat ko'rsatishni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish, ularning faoliyatini muvofiqlashtirish yetarli resurs imkoniyatlariga va boshqaruv vakolatiga ega bo'lgan maxsus davlat organlari zimmasiga yuklatilgan. Xususan, bu borada faoliyat ko'rsatayotgan maxsus hukumat organlari qatoriga AQShda Milliy ilmiy fond, Buyuk Britaniyada Kichik biznesga xizmat ko'rsatish milliy Agentligi, Germaniyada

3-rasm. Qashqadaryo viloyati hududlar kesimida moliyaviy xizmatlar dinamikasi [15]

2-jadval.

Qashqadaryo viloyati hududlar kesimida moliyaviy xizmatlar (2024- yil yanvar-iyul oylarida) [15]

Hududlar nomi	Hajmi, mlrd. so'mda	O'sish sur'ati, % da
Qarshi shahar	1261,7	36,9
Shahrisabz shahar	178,5	19,5
G'uzor tumani	65,8	21,6
Dehqonobod tumani	43,4	8
Qamashi tumani	64,2	5,9
Qarshi tumani	63	7,6
Koson tumani	77,7	12,9
Kitob tumani	100,9	7,1
Mirishkor tumani	56,7	7,8
Muborak tumani	133	5,6
Nishon tumani	41,2	5,8
Kasbi tumani	47,9	10,1
Ko'kdala tumani	12,3	5,3
Chiroqchi tumani	54	5,3
Yakkabog' tumani	62,9	5,3

Kichik va o'rta biznes bosh Direktorati, Yaponiyada Kichik va o'rta tadbirkorlik Agentligi, Vengriyada Tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha milliy kengash, Polshada Kichik va o'rta tadbirkorlik departamenti, Koreyada kichik va o'rta biznes ma'muriyatini kiritish mumkin.

Demak, iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarda innovatsion faoliyatni rag'batlantiruvchi soliq mexanizmlari yetarlicha joriy etilgan bo'lib, ular bevosita iqtisodiy o'sish sur'atlariga samarali ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston sharoitida buni o'rganadigan bo'lsak, fikrimizcha, innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga qaratilgan soliq mexanizmlari yetarlicha ishlab chiqilmagan va ular doimiy tusga ega emas, bugungi kunda fuqarolarga va xo'jalik subyektlariga berilayotgan soliq imtiyozlari ularning intellektual va innovatsion faolligini rag'batlantirayotgani yo'q.

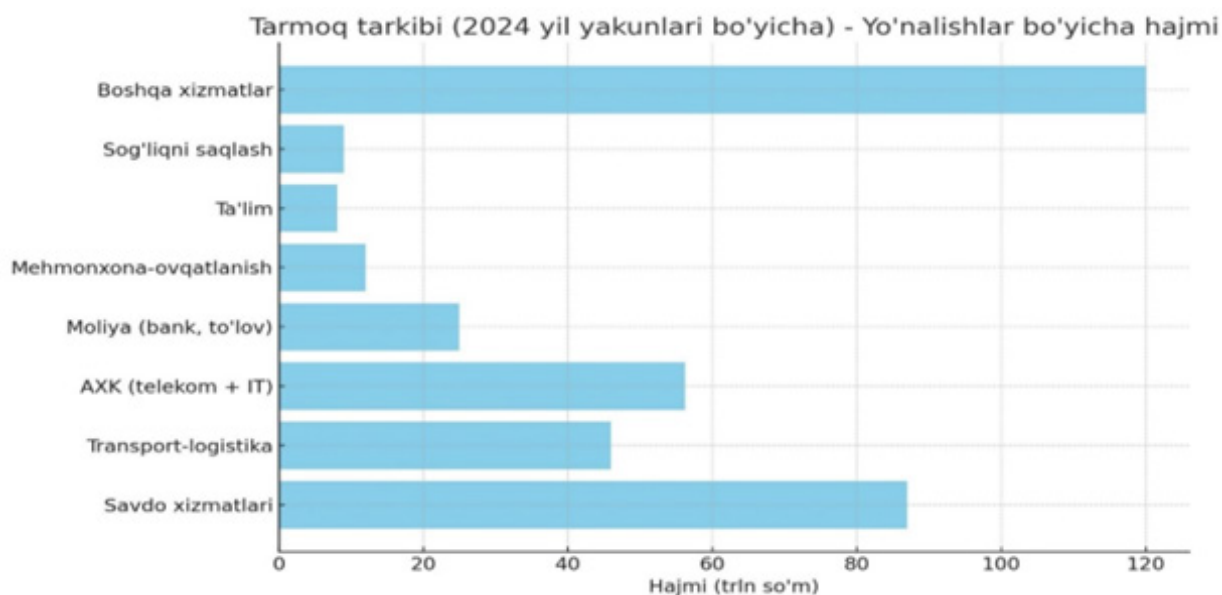
Jahonda amalga oshirilayotgan xalqaro tajriba va respublikamizning iqtisodiy siyosatining ustuvor

yo'nalishlaridan kelib chiqib, milliy soliq qonunchiligida innovatsion faoliyatni rag'batlantiruvchi quyidagi soliq mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- muayyan tarmoq yoki soha korxona va tashkilotlarini butunlay soliq to'lashdan ozod qilish amaliyotidan voz kechish, buning evaziga aynan ularning innovatsion faoliyatini rag'batlantiruvchi soliq mexanizmlarini joriy etish;
- ishlab chikarishni modernizatsiya qiluvchi, mahalliy lashtirish dasturi doirasida mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarga va erkin "iqtisodiy zona" ishtirokchilariga berilgan soliq imtiyozlari natijasida iqtisod qilingan mablag'larning kamida 50 foizini majburiy ravishda ITTKIn moliyalashtirishga yo'naltirish shartini joriy etish;
- sanoat sohasidagi ishlab chiqaruvchi korxonalarga innovatsion faoliyatga yo'naltirilgan xarajatlar ulushiga qarab, foyda va mol-mulk soliqlari, yagona soliq to'lovi bo'yicha pasaytirilgan, ya'ni imtiyozli soliq stavkalarini qo'llash

4-rasm. Qashqadaryo viloyatida ta'lim sohasidagi xizmatlar dinamikasi [15]

5-rasm. Qashqadaryo viloyatida tarmoq tarkibining yo'nalishlar bo'yicha hajmi [15]

4-rasm. Qashqadaryo viloyatida ta'lim sohasidagi xizmatlar dinamikasi [15]

Hududlar nomi	Hajmi, mlrd. so'mda	O'sish (kamayish) %
Qarshi shahar	388,9	18,60%
Shahrisabz shahar	71,2	1,80%
G'uzor tumani	9,1	26,90%
Dehqonobod tumani	6,4	10,30%
Qamashi tumani	6,4	12,20%
Qarshi tumani	77,4	89,70%
Koson tumani	5,5	12,90%
Kitob tumani	5,6	10,20%
Mirishkor tumani	4,7	23,50%
Muborak tumani	3,6	15,20%
Nishon tumani	4,7	14,70%
Kasbi tumani	3,2	6,80%
Ko'kdala tumani	1,7	7,20%
Chiroqchi tumani	2,6	7,20%
Shahrisabz tumani	5,1	14,10%
Yakkabog' tumani	16,3	26,00%

Xizmatlar sektorida turli yo'nalishlarda yaratilgan qiymatni aniq baholash, ularning iqtisodiyotdagi ulushini tahlil qilishda muhim omildir. Jumladan, moliyaviy xizmatlar hajmi asosan moliyaviy vositachilik faoliyati natijasida shakllanadigan foizli daromadlar asosida aniqlanadi. Bu daromadlar moliya institutlari tomonidan xizmatlar uchun belgilangan to'lovlar, kredit mablag'larini ajratish, depozitlarni saqlash hamda boshqa bank xizmatlari evaziga olinadigan komissiyalarni o'z ichiga oladi.

Transport xizmatlari hajmi esa transportning turli ko'rinishlari

bo'yicha amalga oshiriladigan tashish jarayonlari, yuklarni ortish-tushirish, ekspeditorlik va boshqa shu kabi yordamchi faoliyat turlari orqali hosil bo'ladigan umumiy daromad miqdori asosida hisoblab chiqiladi. Ayniqsa, avtomobil transporti xizmatlari temiryo'l tashishlaridan mustasno holda, yo'lovchi va yuk tashish, ko'chirish xizmatlari, hamda boshqa quruqlikdagi transport xizmatlarini o'z ichiga oladi. Savdo xizmatlari, jumladan, elektron savdo xizmatlarining hajmi, odatda amaldagi narxlardagi yalpi daromad asosida aniqlanadi. Bunda asosiy ko'rsatkich sifatida tovarlarning

xarid narxi bilan sotish narxi o'rtasidagi farq hisoblanadi. Agar tovarlar uchinchi tomon manfaatlariga ko'ra - ya'ni komissiya, agentlik yoki oldi-sotdi shartnomalari asosida sotilsa, bu holda xizmat qiymati vositachilik mukofoti (komissiya haqi) miqdorida aks ettiriladi.

Shu tarzda, har bir xizmat turining hajmini hisoblash o'ziga xos metodologik yondashuvlarni talab qiladi. Bu yondashuvlar xizmatlar sektoridagi iqtisodiy faoliyatni chuqur tahlil qilish, makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni aniqlash va milliy hisoblar tizimini to'g'ri shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi esa amaldagi narxlarda, soha korxonalarining ko'rsatgan xizmatlaridan olingan umumiy daromad yig'indisi sifatida aniqlanadi.

Ta'lim sektori kunduzgi, sirtqi, shuningdek, Internet va pochta orqali taqdim etiladigan davlat va xususiy ta'lim xizmatlarining barcha turlarini o'z ichiga oladi. Bunga maktab ta'limi, oliy va o'rta maxsus ta'lim, kattalar uchun malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslari, shuningdek, yordamchi ta'lim faoliyati va boshqa shu kabi xizmatlar kiradi. Ta'lim xizmatlari hajmini hisoblashda, masofaviy ta'lim shakllari ham inobatga olinadi va bozor xizmatlarining (kontrakt asosidagi) qiymati aks ettiriladi.

Yuqoridagi rasmda Qashqadaryo viloyatida tarmoq tarkibining yo'nalishlar bo'yicha hajmi keltirilgan bo'lib, eng katta ulush savdo xizmatlari hamda boshqa xizmatlar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Keyingi o'rinda esa axborot kommunikatsiya xizmatlari sohasining ulushi yuqori ko'rsatkichni tashkil etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion-investitsiya dasturlarini ishlab chiqishda istiqbolli ilmiy-texnik yutuqlarning keng miqyosda joriy etilishini ta'minlash uchun, zamonaviy va o'zaro bog'liq loyihalarni yaratish, innovatsion jarayonlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi, chuqur tuzilmaviy o'zgarishlarni nazarda tutuvchi ijtimoiy-iqtisodiy yo'nalishlar, real prognozlar hamda aniq strategik maqsadlardan kelib chiqib harakat qilish talab etiladi. Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda O'zbekiston qisqa muddatlarda ham ichki, ham xalqaro bozorlarda raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarni yaratish imkonini beruvchi yuqori ilmiy-texnik salohiyatga ega istiqbolli sohalarini rivojlantirish bosqichiga kirib keldi. Natijada, milliy innovatsion tizimning taraqqiyoti hamda uning jahon innovatsion makoniga integratsiyasi uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining innovatsion rivojlanish modeliga bosqichma-bosqich o'tishini ta'minlash, xizmat ko'rsatish jarayonlarini tubdan

takomillashtirish va innovatsion yechimlardan samarali foydalanish uchun muhim po'ydevor yaratadi.

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, rivojlangan mamlakatlar tajribasida innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga qaratilgan soliq mexanizmlari keng joriy qilingan va ular iqtisodiy o'sish sur'atlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston sharoitida esa, ushbu yo'nalishda amaldagi soliq mexanizmlarini takomillashtirish va ularni innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga yo'naltirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Ayni vaqtda, fuqarolar hamda xo'jalik subyektlariga berilayotgan soliq imtiyozlari ularning intellektual va innovatsion faolligini oshirishga xizmat qilishi zarur.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Fayziyeva Shirin Shodmonovna i.f.n., professor Qarshi davlat texnika universiteti / Файзиева Ширин Шодмоновна, кандидат экономических наук, профессора Каршинский государственный технический университет / Fayzieva Shirin Shodmonovna, candidate in Economics, Acting Professor Karshi State Technical University

► fayziyevashirin66gmail.com

■ <https://orcid.org/0000-0001-5643-9934>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. O'zbekiston Respublikasining «Innovatsion faoliyat to'g'risida»gi Qonuni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.07.2020 y., 03/20/630/1101-son.
- [2]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Innovatsion loyihalarni va texnologiyalarni ishlab chiqarishga tatbiq etishni rag'batlantirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» gi 2008 yil 15 iyuldagi qarori. / Xalq so'zi 37-son.
- [3]. O'zbekiston: jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, innovatsion taraqqiyot va milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish / O'zFA, Iqtisodiyot instituti. A.F.Rasulevning tahriri ostida monografiya. – T.: Konsauditinform-Nashr, 2011. – 408 b.
- [4]. Маконнелл К., Брю С. “Экономикс”. М.; Дело. 1999, 2008. стр.125-126.
- [5]. Альфред Маршалл. Принципы экономической науки. - М.: «Прогресс».
- [6]. Й.Шумпетер “Основы предпринимательства”. М.; Дело. 2012 2-изд. стр. 25-26.
- [7]. Баринов Н.А. Указ. Соч. - Москва : Норма, - 607 с.; 22 см.; ISBN 978-5-91768-265-5 - С. 17.
- [8]. Мелешко Ю.В. «Трансформация определения понятия «услуг» в контексте концепции постиндустриального общества»// Россия: Интернет-журнал “Экономическая наука сегодня”

- №4.
- [9]. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура: Пер. с англ. Под. ред. О.И. Шкаратана - М.: ГУВШЭ.
- [10]. Бурменко Т.Д. Сфера услуг: экономика: учебное пособие / Бурменко Т.Д., Даниленко Н.Н., Туренко Т.А.; под ред. Бурменко Т.Д. - М.: КНОРУС, – 328 с. – С. 64-65.
- [11]. Яковлев В.М. Конструктивное предпринимательства. –М.: Алма-Пресс. 1994. с. 19-20.
- [12]. Шепелев В. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik. Soliq to'lovchining jurnali, 1996. №7, 30 б.
- [13]. Глушенко Е.В., Тихонравов Ю.В. Основы предпринимательства. –М.: Алма-Матер, 2008. с. 16-17.
- [14]. Михайлова Е.В. "Инвестиция". М.: "Экономика". 2015, стр. 18-20.
- [15]. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasining 2023-2024 yillar ma'lumotlari.